

3.1 Koks žmogus – tokia jo tėvynė?

1 užduotis. Remdamiesi žodynais (žr. *Naudingos nuorodos*), paaiškinkite, ką reiškia žodžiai: *gimtinė, tėviškė, tėvynė*. Kaip manote, ar šios sąvokos yra sinonimai?

Gimtinė

Tėviškė

Tėvynė

2 užduotis. „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ aiškinama, kad tėvynė yra tautos gyvenamoji teritorija arba valstybė, kurioje žmogus (arba jo tėvai, protėviai) gimė, gyvena (ar gyveno) arba kurios pilietis jis yra. 2–4 sakiniais atsakykite į klausimus: *Kas jums yra tėvynė? Kokią šalį jūs laikote savo tėvyne? Kodėl?*

3 užduotis. Lietuviai turi nemažai patarlių apie tėvynę. Perskaitykite pateiktas patarles ir bendradarbiaudami aptarkite, kurios jų, jūsų manymu, paseno, o kurios vis dar svarbios. Kodėl?

1. Žmogus be tėvynės – lakštingala be giesmės.
2. Tėvynės dūmas už svetimą ugnį šviesesnis.
3. Tėvynė visiems maloni.
4. Savo tėvynės neparduodu, kitos neperku.
5. Nors kitur auksas viliotų, geriau tėvynėj laukuos darbuotis.
6. Mylėk tėvynę ne žodžiais, bet darbais.
7. Kur geriau, tai ir tėvynė.
8. Kad ir juodą duoną valgyt, bet savo tėvynėj.
9. Namai pilni gėrybės, tiktai reikia kantrybės.
10. Geriau tėvynėje elgetauti, negu svetimoj šalyje ponauti.

3.1 Koks žmogus – tokia jo tėvynė?

Šiuolaikinėje Lietuvoje gyvena mažiau nei 3 milijonai asmenų, tarp kurių – įvairių tautybių, rasių, teisinio statuso (pavyzdžiui, pabėgėliai, laikinai gyvenantys ir panašiai) gyventojai. Pasaulyje lietuviais save laiko daugiau kaip 4 milijonai žmonių. Vadinasi, už mūsų šalies ribų gyvena daugiau kaip milijonas besijaučiančių lietuvių. Tai ne tik pirmos kartos emigrantai, bet ir išėvijoje gimusios kartos, kuriems tėvai įskiepijo meilę Lietuvai ir esminius Pasaulio lietuvių chartos principus.

Jūratė Litvinaitė

 4 užduotis. Perskaitykite Pasaulio lietuvių chartoje (1949 m. birželio 14 d.) apibrėžtus principus ir bendradarbiaudami aptarkite, su kuriais iš jų sutinkate, o kuriems norėtumėte prieštarauti. Atsakymus pagrįskite. Kokie reikalavimai keliami tėvynėje ir pasaulyje gyvenantiems lietuviams? Kokį lietuvių įvaizdį užsibrėžta formuoti pasaulyje?

1. Tauta yra prigimtoji žmonių bendruomenė. Niekas negali būti prievartaujamas savo ryšį su tautine bendrija nutraukti. Pasaulyje pasklidę lietuviai sudaro vieningą Pasaulio Lietuvių Bendruomenę.
2. Žmogus turi prigimtąją teisę laisvai išpažinti ir ugdyti savo tautybę. Lietuvis lieka lietuviu visur ir visada. Savo tėvų išlaikytą Lietuvių Tautos gyvybę lietuvis perduoda ateities kartoms, kad amžinai gyventume.
3. Kalba yra stipriausias tautinės bendruomenės ryšys. Lietuvių kalba lietuviui yra tautinė garbė.
4. Šeima yra tautos gyvybė. Lietuvis kuria lietuvišką šeimą.
5. Tautinė kultūra yra kelias į tarptautinį pripažinimą ir bendravimą. Apreikšdama tautos genijų, tautinė kultūra įneša savaimingą indėlį į visuotinius žmonių giminės laimėjimus. Kiekvieno lietuvių priedermė sudaryti sąlygas tautinei kultūrai.
6. Valstybė yra aukščiausiaji tautinės bendruomenės organizacija. Valstybinė nepriklausomybė yra tautinės kultūros ugdymo ir išlikimo sąlyga. Darbu, mokslu, turtu ir pasiaukojimu lietuvis kovoja, kad apgintų ir išlaikytų nepriklausomą Lietuvos valstybę.
7. Mokykla yra tautinės dvasios židyns. Kiekvieno lietuvių kilniausiaji pareiga būti lietuvių mokyklos rėmėju.
8. Draugija yra tautinės kultūros veiksminga talkininkė. Lietuvis kuria ir palaiko religines, kultūrines, jaunimo, savišalpos, profesines ir kitas lietuvių draugijas.
9. Mūsų tėvų kovos ir aukos dėl lietuviškos knygos yra testamentinis įpareigojimas visoms Lietuvių Tautos kartoms. Lietuvis organizuoja ir remia spausdintą lietuvišką žodį.
10. Tautos istorija yra geriausia tautos mokytoja. Lietuvis brangina savo tautos praeitį ir tautinius papročius. Lietuvis stengiasi būti vertas savo protėvių, kad paliktų pagarbų pasididžiavimą savo palikuonims.
11. Tautinis solidarumas yra aukščiausia tautinė dorybė. Lietuvis ugdo tautinį solidarumą. Visi lietuviai yra lygūs tos pačios tautos vaikai, tarp savęs broliai. Tautinio susipratimo ir lietuvių vienybės ženklai kiekvienas lietuvis moka nuolatinį tautinio solidarumo įnašą.
12. Lietuvių tautinės spalvos: geltona – žalia – raudona. Lietuvių tautinė šventė – Vasario 16-oji. Lietuvių šūkis: „Lietuviais esame mes gimę, lietuviškai turime ir būt!“.
13. Lietuvis yra lojalus savo gyvenamajam kraštui. Lietuvių santykius su nelietuviu nustato artimo meilė ir pagarba kiekvieno žmogaus laisvei, garbei, gyvybei, sveikatai ir turtui. <...>

3.1 Koks žmogus – tokia jo tėvynė?

5 užduotis. Pasiskirstę į 3 grupes, perskaitykite pateiktus tekstus apie tėvynę. Bendradarbiaudami užrašykite pagrindinę kiekvieno teksto mintį ir pasirinktu būdu atsakykite į klausimus bei atlikite užduotis.

Pasibraukite svarbias mintis, nežinomus žodžius išsiaiškinkite žodyne (žr. *Naudingos nuorodos*).

Vydūnas.
„Visuotinės lietuvių
enciklopedijos“
nuotrauka

1. Vydūnas, lietuvių filosofas

Taip nepaprastai skamba, kai kas nors kalba apie tėvynę. Regi sugrįžus pereitas erdves ir praėjusį laiką. Užmiršti įvykiai ir daiktai atgyja. Vėl pasigirsta seniai nuaidėję garsai ir žodžiai, vėl prabyla į žmogų lūkesčiai ir abejonės, aimanos ir džiaugsmi. Nušvinta visa būtis ir vėl kaip kadaise dosniai dalija viltis, žadėdama išsipildymą.

Lyg didis slėpinys sielai iškyla tėvynė. Pasaulis be tėvynės – tarsi lengvai ir greitai perskaitomas puslapis. O norėdamas suvokti tėvynės esmę, turi išmokti ramiai susikaupti savyje. Tik tuomet sieloje tyliai suskambės: tėvynė yra mūsų minčių pradžia ir esmė, slaptinga žmogaus palaima.

Tačiau tai nelengva suprasti. Tėvynė žmogui tiek daug reiškia tikriausiai todėl, kad jis čia viską patyrė pirmąsyk: pasiaukojamą motinos meilę, rūpestingą tėvo gerumą. Čia pirmąsyk išgirdo žmogaus balsą. Čia motinos širdingumas, tėvo mąslumas pirmąsyk leido jam patirti žmogų.

Taigi tėvynėje žmogų pirmąsyk apsiutė saulės spinduliai, apgobė nakties tamsa, čia jam pražydo pirmasis pavasaris, nuvyto pirmasis ruduo ir nukūpėjo vešli vasara, su baltais sapnais išaušo žiema. Visos gėlės, visi medžiai, laukai ir miškai, visa žemės, vandens ir oro gyvybė pirmąsyk žmogui pasirodė tėvynėje. Ir visa tai jam savitai pasireiškė. <...>

Tačiau pirmoji patirtis dar ne viskas. Tik supratę, jog tėvynėje teišsiskleidžia žmogaus gyvenimas, atveriamė tėvynės slėpinį. Tėvynė alsuoja žmogaus dvasia, ir tėvynė alsuoja žmogumi. Ji užtvindo jį visą, o žmogus tada ją įprasmina. <...>

O pati tėvynė? Susikaupęs savy, žmogus regi ją augant iš savo esybės. Kokia žmogaus esybė, tokia ir jo tėvynė. <...>

Tėvynė neatskiriama nuo žmogaus esmės. Ji yra ta duotybė, kurioje žmogus gali suvokti savo būties prasmę ir siekti sąmoningumo. Todėl tėvynė dar yra užduotis ir pareiga.

Šis vidinis ryšys atsiskleidžia ilgesiu, kurį žmogus patiria svetimoje šalyje. Būna tokios dvasinės sandaros žmonių, kurie gyvenimo keliu turi eiti be tėvynės, be jos žemės ir jos dvasios, kurie nepatiria tėvynės ilgesio, nesiedami su ja savo gyvenimo prasmės. Tai betėvyniai, vargiai nutuokiantys savo gyvenimo prasmę ir tikriausiai niekad nesuvoksiantys savo pačių būties esmės.

<...> Tėvynės žmogus nesirungia dėl jos, jis jai gyvena, ir tėvynė gausiai teikia jėgų, dalija ramybės malonę, bet tik tiems, kurių esybėje ji įsišaknijus, kurie brandina joje savo žmoniškumą. Tokie žmonės myli ir vertina visas tėvynės apraiškas. Jie yra visų tėvynės paslapčių, skausmų ir džiaugsmų žyniai. Tėvynė jiems yra dirva žmoniškumui ugdytis. Tėvynėje slypi visos jėgos ir kūrybinės galios, Kūrėjo valios nulemtos amžinybėje ir begalybėje.

Vydūnas „Tėvynė ir žmogus“ iš kn. „Septyni šimtmečiai vokiečių ir lietuvių santykių“

3.1 Koks žmogus – tokia jo tėvynė?

Šatrijos Ragana.
Maironio lietuvių
literatūros
muziejaus
nuotrauka

2. Šatrijos Ragana, lietuvių rašytoja ir pedagogė

Kiekvienas žmogus turi motiną. Kiekvienas <...> žino, kaip nesuskaitomai daug padaro ji savo vaikams: ji davė mums gyvastį, išpenėjo*, išaugino; kol buvome silpni ir maži, nešiojo mus ant rankų; <...> paaugus mums, mokino ir apsakinėjo apie Dievą. Bet apart* tos motinos <...> žmogus turi dar antrąją, abelną* dėl daugybės žmonių. Ta antroji motina – yra tai žemė, kurioje užgimėme mes ir mūsų tėvai, yra tai – Tėvynė. Pažiūrėkime, argi ne teisingai vadiname tėvynę motina? Motina davė mums gyvastį, bet tą gyvastį pradėjome tėvynėje; joje pamatėme šviesią saulelę, joje išgirdome balsą matušėlės ir kitų žmonių. Nuo tėvynės, kaip nuo motinos, turime viską: ir peną, ir apdarą, ir gyvenimus. Valgome duoną, išaugusią jos plačiuose laukuose; geriame vandenį, tekantį jos upelėse ir šaltiniuose; dėvime marškinius iš linų, kuriuos <...> išaugino ta mūsų žemelė.

Kiekvienas žmogus, norintis būti tikru žmogumi, turi būtinai žinoti, kaip vadinasi jo tėvynė, kas ji tokia yra. Žmogus, neišmanęs, ar jo tėvynė Vokietija, ar Lenkija, ar Maskolija*, ar Lietuva, ar jis pats yra lenkas, ar vokietis, ar maskolis*, ar lietuvis, nevertas vadintis žmogumi; yra jis panašus į gyvuolį*, kurs paaugęs, nebepažįsta savo motinos <...>. <...> žmogus, turėdamas protą ir nemirštančią dvasią, turi būtinai atminti, pažinti gerai ir mylėti savo antrąją motiną – tėvynę.

Jeigu tėvynė yra mūsų motina, tai suprantamas daiktas, jog turime ją kaip motiną mylėti. Pats Dievas įliejo meilę tėvynės į mūsų širdį žmogaus; su ta meile žmogus užgema* ant svieto*. Kaip kiekvienas myli savo motiną, taip kiekvienas myli savo tėvynę, kiekvienam brangi ta žemė, kur jisai užgimė, ta kalba, kurioje pirmus žodžius ištarė. Gyvendamas tėvynėje žmogus negali gerai suprasti, kaip ji jam brangi, nes tada tepažįstame vertę ir brangumą kokio nors daikto, kada mums jo netenka. Tik persiskyręs* su tėvyne, išvažiavęs ant ilgesnio laiko*, mato žmogus, kaip ilgu ir sunku be jos, visokios gražybės svetimos šalies greit atsibosta jam; apsiaustas ilgėjimu*, nemato jų. Rodosi jam, jog svetur ir miškai ne taip gražiai užia, kaip tėvynėje, <...> ir svetima kalba neskamba taip meiliai. Lyg tartum iš širdies kiekvieno žmogaus yra išaugę siūlai, kurių galai priaugo prie tėvynės; juo daugiau atsitolina jis nuo savo gimtinės, tuo daugiau siūlai tos išsitempia ir traukia atgal; o širdis nuo to traukimo nepaliauna* sopėti*. <...>

Dievas įdėjo į kiekvieno žmogaus dvasią kibirkštėlę meilės tėvynės*. <...> Yra žmonių, kurie taip užgesina savyje tą Dievo duotą kibirkštėlę, jog visiškai užmiršta apie savo tėvynę. Išsižadėję savo kalbos, sanbrolių*, o kartais net tikėjimo, priima svetimą kalbą, papročius. Kur jiems geriaus* – ten jų tėvynė; kas duoda baltesnę duoną – tas jiems ir sanbrolis. Ko verti tokie žmonės, apleidžiantieji savo motiną – tėvynę, išsižadžiantieji* jos, supranta kiekvienas <...>.

Juo doresnis žmogus, tuo giliau myli jis tėvynę; kibirkštėlė jo širdyje išsiplatina į didžią liepsną, kuria apima ir apšildžia* visą tėvynę su jos žeme, žmonėmis, kalba, būdu ir stumia žmogų, užmiršus apie save, pasiaukauti* dėl jos labo.

Šatrijos Ragana „Apie tėvynę“

*Išpenėjo – išmaitino; apart – be, išskyrus; abelną – bendrą; Maskolija – Rusija; maskolis – rusas; gyvuolis – gyvūnas, gyvulus; užgema – užgimsta, gimsta; ant svieto – pasaulyje; persiskyręs – išsiskyręs; ant ilgesnio laiko – ilgesniam laikui; ilgėjimu – ilgėjimusi, ilgesiu; nepaliauna – nepaliauja; meilės tėvynės – tėvynės meilės; sanbrolis – sambrolis, bendras, draugas; išsižadžiantieji – išsižadantieji; apšildžia – apšildo, sušildo; pasiaukauti – pasiaukoti.

3.1 Koks žmogus – tokia jo tėvynė?

Viktorija Daujotytė-Pakerienė. V. Jadzgevičiaus nuotrauka

3. Viktorija Daujotytė-Pakerienė, lietuvių literatūrologė

Tai namai, tėviškė. Girdi kalbančius, tari pirmuosius žodžius ir jau glaudiesi prie savo tautos, pats to nejausdamas palengva perimi jos papročius, tradicijas. Imi pažinti istoriją. Suvoki esąs žemėje, kuri turi savo vardą ir kuri yra tėvų žemė ta pačia kalba kalbantiems, tą pačią istoriją turintiems. Taip iš tėviškės eini į tėvynę. Tas kelias nėra lengvas, ir ne visi jį nueina. Tai – sąmonės kelias. Tėviškė tarsi duota, savaiminė. Ji gražiai apriboja pasaulį – iki to miško, iki to kelio, iki to upelio. Tėviškės argumentai prigimtiniai – prisirišame prie jos kaip prie mylimo žmogaus, nesvarstydami, neklausinėdami.

Tėviškė riša artimiausius – gyvus ir mirusius. Tėviškėje – pažįstami. Tėvynėje – atpažįstami pagal kalbą, būdą. <...> Tėvynė – bendrumo su kitais, pažįstamais ir nepažįstamais, jausmas, dvasinis įsipareigojimas abstrakčiai tautinei bendrijai. Tėviškė – gimties vieta, jaukus, apribotas horizontas. Tėvynė – būties erdvė. Tėvynės jausmas veda mus tolyn ir gilyn, reikalauja daug ką sąmoningai suvokti, apsispręsti, net pasiryžti.

Viena tėvynė, vienatinė kaip Motina. Su motina tėvynė nuolat ir gretinama. Išsižadėti tėvynės – tas pat, kas išsižadėti motinos, apleisti ją varguose, nelaimėse. <...> Tėvynė kaip motina pirmiausia žmogui duoda, o tik paskui ima. Duoda kalbą ir būdą, dangų ir žemę, medį ir paukštį, moko su jais kalbėtis ir sugyventi. Tik per kitus, per tėvynę žmogus gali surasti, pajusti būties prasmę. Žmogus yra tėvynėje, o tėvynė yra jame, – taip lietuvius mokė jos išminčiai. „Visa tauta yra tarsi viena draugė, viena šeima ir todėl vadinasi vienos tautos vaikai broliais ir seserimis“, – kalbėjo Vydūnas. <...>

Motinai tėvynei mes esame dukterys ir sūnūs, o tarp savęs – seserys ir broliai. Kaip brolius mus jungia bendra ir viena tėvynė, jos dvasia. Tėvynės dvasią labiausiai išreiškia kultūra, prasidedanti nuo šaknų – liaudies kultūros (tautosaka, tautodailė, papročiai, tradicijos) – ir kaip medis išsišakojanti. „Tvirtai esu įsitikinusi, kad žmogus tuomet tegali būti tikrai naudingas savo tėvynei, jei yra išaugęs iš savo tautos kultūros. Svetimų kultūrų turtai, renkami jo iš visur, turi lyg grūdai kristi į savą žemę“, – rašė Šatrijos Ragana. Vienos tėvynės vaikus jungia ir viena kalba.

Tėvynė – sakralinis žodis, dažnas poezijoje (Maironis jį pavartojo 41 kartą, Salomėja Nėris – 90), o jos dvasia neįjungiama kaip oras, kol jo pakanka. Galima pragyventi visą gyvenimą ir numirti, tėvynės žodžio nėra karto neištarus. Kol esi tėvynėje, to žodžio nėra nereikia. Tik atplėštieji nuo tėvynės jos vardu dainuoja ir gieda, verkia ir meldžiasi. O ir tėvynėje kartais suklūsta žmogaus dvasia suabejodama: ar mano tylus ir darbštus buvimas ir yra buvimas tėvynėje ir tėvynei? <...> Žodinė tėvynės meilė yra prisitaikėlių, pataikaujančiųjų verslas. Yra žmonių, kurie iš tėvynės „meilės“ prasigyvena ir praturtėja. Bet ne apie juos kalbam. Kas yra tėvynė, geriausiai žino jos netekę. <...>

Dėl ko žmogui gyventi, jeigu jis nebeturi tėvynės, to didžiojo savo gyvenimo prasmės mato? Labai lengva jį prarasti žengus neteisingą žingsnį, pasakius neteisingą žodį. Žmogaus gyvenimas nėra ir negali būti lengvas. Prasmė yra sunki net savo lengvumu. Ir tėvynė, suteikianti žmogui didžiausią prasmę, jo gyvenimą sunkina. Bet ir medį „pririša“ jo šaknys.

Viktorija Daujotytė „Apie tėvynę“ iš kn. „Gairės“

3.1 Koks žmogus – tokia jo tėvynė?

Klausimai ir užduotys

1 tekstas

1. Kokių tikslų autorius rašo šį tekstą?
2. Kodėl, anot Vydūno, žmogui tiek daug reiškia tėvynė?
3. Kodėl, pasak filosofo, tėvynė yra užduotis ir pareiga?
4. Autorius teigia, kad vidinis ryšys su tėvyne atsiskleidžia ilgesiu, kurį žmogus patiria būdamas svetimoje šalyje. Remdamiesi savo tėvų patirtimi, patvirtinkite arba paneikite šią mintį.
5. Kokius žmones Vydūnas vadina *betėvyniais*?
6. Ką, filosofo teigimu, žmogui teikia tėvynė?
7. Pakomentuokite Vydūno mintį: „Kokia žmogaus esybė, tokia ir jo tėvynė.“

2 tekstas

1. Kodėl Šatrijos Ragana tėvynę vadina antrąja motina?
2. Kodėl, pasak rašytojos, kiekvienas žmogus turi žinoti, kas yra jo tėvynė?
3. Kokie ryšiai, anot autorės, žmogų turi sieti su tėvyne?
4. Šatrijos Ragana teigia, kad, tik išvykęs iš tėvynės ilgesniui laikui, žmogus pajunta, kaip jam „ilgu ir sunku be jos“. Remdamiesi savo tėvų patirtimi, patvirtinkite arba paneikite šią mintį.
5. Kaip autorė vertina žmones, apleidusius savo tėvynę, išsižadėjusius savo kalbos ir papročių?
6. Kas, rašytojos teigimu, skatina žmogų, užmiršus save, aukotis tėvynės labui?
7. Pakomentuokite Šatrijos Raganos mintį: „Juo doresnis žmogus, tuo giliau myli jis tėvynę.“

3 tekstas

1. Kaip V. Daujotytė pavadina kelią, vedantį iš tėviškės į tėvynę?
2. Kuo, anot literatūros tyrinėtojos, skiriasi tėviškė ir tėvynė?
3. Su kuo lyginama tėvynė?
4. Ką, pasak V. Daujotytės, žmogui duoda tėvynė?
5. Kas labiausiai išreiškia tėvynės dvasią?
6. Autorė teigia: „Kas yra tėvynė, geriausiai žino jos netekę.“ Remdamiesi savo tėvų patirtimi, patvirtinkite arba paneikite šią mintį.
7. Pakomentuokite V. Daujotytės mintį: „Tik per kitus, per tėvynę žmogus gali surasti, pajusti būties prasmę.“

3.1 Koks žmogus – tokia jo tėvynė?

6 užduotis. Remdamiesi skaitytais tekstais ir patarlėmis, paaiškinkite, kodėl žmogui svarbu jausti ryšį su tėvyne. Bendradarbiaudami parenkite citatų apie tėvynę žodyną.

Mintys apie tėvynę

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 20 evenly spaced lines across the page.